

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Non adorabis deos alienos.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum primum

E ciui. dei. c. ij. 7 li. v. c. xvij. Idē dicit Vale-
rius li. v. q̄ ab urbe cōdita. xxxix. rome in
medio fori q̄dam hiat⁹ erat: de quo fum⁹
validus ascendebat: q̄ romanorū pp̄os oc-
cidebat. Cōsulebāt romani deos suos quōs
ab hac peste liberari possent. Respōderūt
dij: q̄ illud q̄d romani optimū haberent in
hiatū p̄icerent: tunc pestis cessaret. Tan-
dem deuētū est ad militiā q̄ ciuitas defen-
debat: q̄ in militiā p̄cellēbāt romani cete-
ras nationes: iuxta illud Virgilij. Tu rege-
re impio: 7 a militia ad aureū militē stren-
nuissimū: quē reputabāt optimū iaculū to-
tius ciuitatis: quē adierūt miserā ciuitatē
ei exponētes. Et r̄sum eidē offerētes: q̄
nō nisi p̄ eū ciuitas possit liberari cum ro-
gantes q̄ten⁹ i hiatū descēderet: q̄z preci-
bus annuens 7 bonū cōe diligēs: armauit
se 7 i hiatū se p̄cipitē dedit: 7 sic pestis ces-
savit. Quid p̄ illud nisi infernus intelligit̄
de q̄ fum⁹ diaboli ascendit intoxicās 7 otus
mūdū: sed aure⁹. i. ch̄s se armauit cū cru-
celācea 7 corona 7 sic descēdit ad inferna:
7 sic puteū clausit 7 celum aperuit.

Non adorabis deos alienos.

Qontra illud p̄ceptū peccauerūt qui-
dam gētilēs q̄ homines p̄ dijs ado-
rauerunt s̄m q̄ dicit Is̄. li. viij. ca.
xi. d. Quos pagani deos asserūt homines
olim fuisse p̄dunt. Et p̄ vniuscuiusq̄ vita
vel meritis coli apud suos post mortē cepe-
rūt: vt ap̄d egyptiū isis apud cretā iupiter
Idem dicit Lactā. in li. de v̄a 7 falsa reli-
c. viij. dicens. Nemo est tā inconsiderat⁹ q̄
nō intelligat fuisse mortales. Cā huius er-
roris est sextuplex. P̄ia fuit dolor nimius
de amici alicui⁹ p̄ditione sicut p̄ amisso fi-
lio nimis dolens: imaginem sibi fieri fecit
vt ex contēplatiōe imaginis h̄ret aliqd̄ sola-
tiū: 7 in p̄gressū p̄pter amorē defunctorū
colere imagies ceperūt hec cā tāgīt. Sap̄.
xliij. di. Acerbo em̄ luctu dolens p̄ cito si-
bi rapti filij fecit imaginē: vt illū q̄ tunc q̄si
mortu⁹ fuerat colere tāq̄ deū cepit 7 con-
stituit inter suos seruos sacra 7 sacrificia.
Hic prim⁹ fuit cirophanes apud egyptios
Idē dicit mgr̄ in sco. his. sup̄ Gene. de Ni-
no rege assirorū q̄ fecit imaginē belo patri
suo mortuo: quā summa reuerentia hono-

rauit. Ita vt etiā reis ad eā venētib⁹ par-
ceret: 7 p̄cessu t̄p̄is ceperunt eū hoies ho-
norare vt deū: 7 deos multiplicare quē q̄-
dam vocauerūt beel: alij baal: alij baalim
alij beelzebub. De p̄ fuerūt hoies cōpulli
ad adorandū a tirannis. vt p̄z Sap̄. xliij.
vbi s̄. d̄f. deinde iteruenit te t̄pe 7 ualecē-
te p̄suetudie hic error tāq̄ lex custodit⁹ ē:
7 tirānorū impio celebrabāt figmēta. hec
ibi vt p̄z. xliij. q. iij. inueniunt. Qui nole-
bāt adorare statuā mittebant i ignē. **S**e-
cūda cā fuit vesana sup̄bia p̄ncipiū: qui nō
attēdētes infirmitatē suā: voluerūt se vt de-
os adorari sic Nabucho. q̄ p̄cepit principi
holoferni militie sue vt oēs deos terre sue
exterminaret: vt ip̄e sol⁹ diceret⁹. vt p̄z
Judith. iij. Nota mgr̄m i h̄sto. sup̄ actus
ap̄lor: q̄r Baius cesar mādauit se adora-
ri. **T**ertia causa fuit adulatio siue desi-
deriū: q̄d minores hēbāt acq̄rēdi gr̄az ma-
iorū. Hāc cām ponit Aug. li. x. de ciui. dei.
ca. viij. q̄ multa vsurpata sunt de cultu di-
uino q̄ honorib⁹ deferunt hūanis siue hu-
militate siue adulatiōe pestifera. Hāc cām
tāgīt etiā lactāti⁹ in li. de vera 7 falsa reli-
c. xv. di. Nō est dubiū q̄n illis t̄p̄ibus homi-
nes regē ipsum summis laudibus ac nouis
honorib⁹ iactare ceperūt: vt etiā deos ap-
pellarent. Seq̄. Sicut fieri solet in adula-
tione p̄ntis potētie. hec ibi. Et adhuc mo-
dernis t̄p̄ib⁹ tales honores p̄ncipibus at-
tribuūt: vt si de⁹ est ḡofus: ipsi ḡofissimī:
si bonus ipsi optimi. **Q**uarta causa fu-
it amor reipublice: vt illos pro dijs adora-
rent q̄ b̄n reipublice p̄fuerunt. Cui⁹ ex̄m-
p̄z in octauiano: quem romani p̄ deo ado-
rare voluerunt: q̄ b̄n 7 pacifice impabat.
Unde Lactan. vbi supra. Dij crediti sunt
reges maximī ac potentissimī ob merita
virtutū suarū aut munerū aut artū repta-
rū cū cari fuissent his q̄b⁹ impauerūt i me-
moriā sunt cōsecrati. hec ille. Aut fuerunt
vbiū cōditores: sicut Romul⁹ est deifica-
tus a romanis. vtz p̄ Aug. iij. de ciui. dei.
c. xv. Vbi dicit August. q̄ in ei⁹ morte acci-
derat solis defectio quā imperita multitu-
do nesciens meritis Romuli attribuebant
multo magis ch̄m debuissent adorasse p̄
deo: q̄a in eius morte eclipsat⁹ est sol. Sed

15

15

A quare eū p̄ deo recipere noluerūt. Cā hui⁹ fuit multiplex. Prima quia ipsis romanis nō pri⁹ apparuerat. Scōba cā q̄a fides chr̄i oīm deoz cultū (cui romani seruibant) euacuabat. Tertia cā q̄a mundi respectū pdicabat: romani aut̄ ābitiosi erāt. Quarta qz videbat̄ eis de⁹ nimis supbus ⁊ inuidus: qui cōsortem h̄re noluit. De illis dicit Lactant̄. vbi supra. Et gratiā referre bene meritis viderent̄ ⁊ successores allicerent ad bene īperādi cupiditatē. Hāc rōne romani cesares suos cōsecrauerūt: ⁊ sic paulatim religiosiores eē ceperūt. Tūc fuerūt vbiū conditores: seu viri fortitudine insignes: seu femine castitate mirabiles: summa veneratiōe coluerūt: vt egyptus isides mauri iūbā: macedones cubarū: peni vranū: latini fanū: romani quirinū: athene minervā. Quarta cā fuit operū magnitudo: vt magna ⁊ ardua oparēt̄ finxerūt se eē filios deoz. Hāc rōnem tāgit Aug. li. iij. de ci. dei. ca. iij. ex dictis Barronis di. Utile eē ciuitatib⁹ vt se viri fortes etiā si falsū sit a dijs genitos esse credāt: vt eo mō anim⁹ human⁹ velut diuine stirpis fiduciā gerens res magnas aggrediendas p̄sumat audaci⁹: agat vehemēt⁹: ⁊ ob hoc impleat ipsa securitate felici⁹. hec Aug. Vbi legit̄ in h̄sto. Alexandri magni q̄ accepto vulnere a sagitta dixit. Dēs me clamāt filiū esse Iouis: sed illud vuln⁹ ostēdit me filiū esse hominis. De ill̄ dicit Lactan. vbi s̄. di. p̄terea im pietas eoz q̄ successerāt: p̄limū cōtulit ad errorē: q̄ vt diuina stirpe nati viderent̄ diuinos honores parēt̄ t̄ib⁹ detulerūt deferris iusserūt. hec ille. Ill̄ edificauerūt s̄sachya ⁊ diabol⁹ illa intrauit: ⁊ r̄ndit̄ eis ad interrogata q̄ tūc adorauerūt. ps̄. Dēs dij gētū demonia. Sexta cā fuit exm̄ p̄hoz q̄rūdam q̄ deū verū adorādū cognouerūt. Nō tñ docuerūt deū adorādū: sed ipsi cū p̄p̄o idola adorauerūt. Hāc rōnem tangit ap̄lus Ro. j. di. Quāuis deū cognouerūt nō tñ vt deū gl̄ificauerūt: s̄ euauerūt ī cogitationib⁹ suis di. se esse sa. flul. f. f. sequit̄ ibides. Mutauerunt gl̄iam incorruptibilis dei ī similitudinē imaginis corruptibilis hoīs volucrū q̄drupedū ⁊ serpētū ⁊ c̄. De illis dicit Aug. in li. de p̄a ⁊ falsa ref. q̄ illi p̄h̄i in tē

plis ad orauerūt q̄d ī scholis culpabāt. S̄z Aug. vj. de ci. dei. c. j. reprehendit Sene. qui in li. p̄tra supstitiōes idola reprehēdit: q̄ tñ ī tēplis adorauit ⁊ dixit: q̄d adoramus nō p̄tinet ad rem sed ad morem poti⁹ dixisset adorē. Cā q̄re sic adorabāt ponit Lactā. in li. de origie errorz: q̄ morte Socratis t̄mebant: quem tamen populus interficiebat p̄pter hoc q̄ vnum solum deum adorare docuit. Dicit Lactantius vbi supra. q̄ Cicero falsa cognouit idola: que tamen adorauit cum vulgo: ne religiones publice perirent: quem Lactantius simulat scienti vitam malam esse: tamen incedens per eam offendit se p̄pter hoc vt alios se sequentes in viam ducat malam. Ad offensam oculos eruit proprios: vt alios faciat cecos: pedes in laqueum ponit: vt secum alij capiātur. Septimo venit a diabolo instigatiue. Ideo dicit Apostol⁹. j. ad Corinthi. iij. Deus huius seculi scilicet diabolus excecavit mentes infidelium. Nam cupit adorari ab homine tanq̄ de⁹. Ideo dixit christo: cui ostendit omnia regna m̄sdi: hec omnia dabo tibi: si cadens adoraueris me. Mat. iij. Tales idolatre sunt primo maledicti. Deu. xxvij. Maledictus homo q̄ facit sculptile ⁊ p̄flatile abominatiōnem d̄no: opus manū artificū: ponitq̄ illud in abscondito: ⁊ respōdit oīs ppl̄s ⁊ dicit Amē. Jō dic̄ p̄ph̄a. Simulachra gētū ⁊ c̄. Dēs habēt ⁊ nō loq̄nt̄: oculos h̄nt ⁊ nō videbūt: sequit̄. S̄ses illis fiant qui faciūt ea ⁊ oēs q̄ cōfidunt in eis. Sc̄do sunt artifices. Sap. xij. Infelices sunt ⁊ inter mortuos spes illoz q̄ appellauerūt deos opa manuum. Tertio sunt deridendi. Miere. j. Vana sunt ⁊ opus risui dignum.

¶ Non adorabis deos alienos.

Secundo contra hoc p̄ceptū peccauerunt qui adorauerūt stellas: soles ⁊ lunā p̄ dijs: fm̄ q̄ dicit Aug. li. ij. de ciuita. dei. ca. xxij. q̄ dei culturam exhibebant greci hominib⁹: caldei astris: egyptij bestijs ⁊ serpentib⁹: Romani anseris. De illis dicit Sapi. xij. Tūc ignē aut citatū aerem aut gyrū stellarū aut nimā aquā aut solem ⁊ lunam: rectores orbis terrarū deos putarunt. De illis d̄. iij. Regū. xxi.

B ij